

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOSOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA FILOSOFIE

„Absolutismus“ v díle Ladislava Klímy

Daniela Petrakovičová

Bakalářská práce
Pardubice 2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Daniela Petrakovičová**
Osobní číslo: **H08227**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Filozofie**
Název tématu: **”Absolutismus” v díle Ladislava Klímy**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na rozbor nejdůležitějších aspektů myšlenky absolutismu v díle Ladislava Klímy. Pozornost bude věnována problému rozvíjení části bytosti na základě rozumnosti.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Ladislav Klíma, Traktáty a diktáty, Olomouc 1995
Ladislav Klíma, Svět vědomí a nic, Praha 1990
Ladislav Klíma, Vteřina a věčnost, Praha 1946
Jan Patočka, Ladislav Klíma - Náčrt přednášky, in: Češi I, Praha 2006, SSJP 6., s. 783-798,
Jan Patočka, Ladislav Klíma - Pokus o rozbor klíčových tezí, in: Češi I, Praha 2006, SSJP 6., s. 153-164

Vedoucí bakalářské práce:

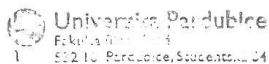
PhDr. Věra Schifferová, CSc.
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2010

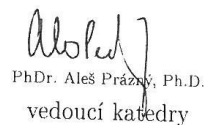
Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2012



prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan



L.S.



PhDr. Aleš Prázný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 3. 2012

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala na tomto místě PhDr. Věře Schifferové, CSc. za ochotu, trpělivost a cenné rady, které mi poskytovala při vedení mé bakalářské práce. Také děkuji své rodině a přátelům, kteří mne na Univerzitě Pardubice po všech stránkách podporovali.

NÁZEV:

„Absolutismus“ v díle Ladislava Klímy

SOUHRN:

Bakalářská práce je zaměřena k nejdůležitějším aspektům myšlenky absolutismu v díle Ladislava Klímy. Pozornost je věnována ústředním tématům Klímova absolutismu: egosolismu, egodeismu, ludibrionismu. V práci jsou analyzovány i další koncepty, které se k těmto hlavním námětům těsně přimykají. Jsou to: egoismus, láska, vůle, absurdita a naprostost. V poslední kapitole práce je představena Patočkova interpretace „myslitele absurdity“ Klímy.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Ladislav Klíma, egosolismus, egodeismus, ludibrionismus, absurdita

TITLE:

„Absolutism“ written by Ladislav Klima

ABSTRACT:

This bachelor thesis is focused mainly on the most important aspects of absolute thought by Ladislav Klima. Attention is paid to the themes of Klima's absolutism such as egosolism, egodeism and ludibrionism. It also includes other analysed concepts which are closely related to the main themes as well. These are egoism, love, willpower, absurdity and certainty. Introduced in the last chapter of this bachelor thesis is Patocka's interpretation of Klima's thinker absurdity.

KEY WORDS:

Ladislav Klima, egodeism, egosolism, ludibrionism, absurdity

Obsah

Úvod	8
1. Filosofická konfese. Egosolismus a deoesence	10
2. Egoismus	13
3. Egosolismus jako extrémní varianta novodobého subjektivismu	15
4. Námitky ve prospěch egosolismu	17
5. Láska z hlediska egosolismu	20
6. Rozdělení egosolismu	21
7. Ludibrionismus	23
8. Absolutní subjektivismus	25
9. Vůle	27
9.1. Fáze Vůle	29
10. Absurdita, Absolutnost a Naprostost	30
11. Ladislav Klíma v očích Jana Patočky	32
Závěr	34
Použitá literatura	36

Úvod

Myšlenkovým svorníkem i východiskem osobité Klímovy filosofie je myšlenka egosolismu, jejíž hlavní teze zní: „Jsem absolutní“. Z myšlenky egosolismu Klíma přechází k myšlence deoesence. Klíma připisuje člověku, tj. samotnému já (ego, solus) božskou esenci (deoesenci). Odsud Klíma vyvozuje ideu ludibrionismu: Já je v jeho perspektivě obdařeno božskou kreativitou, jež není ničím jiným než hrou.

Z konceptu egodeismu a ludibrionismu plyne primát vůle. Vůle je u Klímy nadřazena intelektu. Svět je podle Klímy paradoxní, absurdní a alogický. Proto není ani pravdy, ani lži, myšlení je mimo pravdu a lež, je tertium. Není ani základní pravdy ani první příčiny, a tedy je lhostejné, odkud filosofie vyjde.¹ Pravda je všude a nikde, je na začátku i na konci kruhu. Myšlení je Hrou a suverénním Rozkazováním. Podle Klímy v tomto nesmyslném světě platí pouze zákon o vrchním komandu Vůle. Klíma na místo logiky dosazuje Imperatismus Vůle a na místo filosofického hledání poroučení.

Klímovy úvahy krouží kolem ústřední myšlenky, jež vědomí považuje za prvotní a existenci za predikát vědomí. Celou Klímovu filosofii lze vyjádřit několika slovy: Jsem Bůh = Jsem Absolutní, to jest Naprostý. Z toho u Klímy plyne velmi radikální závěr: že svět je můj duševní stav.

Absolutnost u Klímy souvisí s praktickou filosofií. Klíma z něho odvodil i jisté zásady týkající se praktického života. Imperativ „Bud' nesobecký“ považoval za výraz negace života. Neuznával žádná objektivní kritéria, podle nichž by bylo lze hodnotit jednání jako morální nebo nemorální. Uznával pouze kritérium ryze subjektivní a individuální. Jeho doporučení zní: ve všem je zapotřebí hledat egoisticky jen svůj vlastní prospěch. Klíma zavrhoval altruismus a vyzdvihoval egoismus: chtít a chtít sobecky je jedno a totéž.

Klíma zavrhoval i konvenční morálku, jež hlásá lásku k bližnímu. Lásku a z ní plynoucí sociální ohledy považuje za projev slabosti, otrockosti a zbabělosti. Protože i

¹ Srv. KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, Súvislosti, s. 5

lidský život je Hrou, v níž nelze ani nic získat, ani nic ztratit, nemá smysl jakkoli se plahočit a o cokoliv usilovat, radovat se, jásat či naříkat, naprosto lhostejné jsou i píle a lenost, pocit štěstí či neštěstí, optimismus či pesimismus.

Jan Patočka Klímovu filosofii považoval za „osobní notu v koncertu moderního subjektivismu“.² Klíčem k ludibrionismu i k filosofii egosolismu a deoesence je podle Patočky absurdnost, Klíma je předčasným myslitelem absurdity.

Je známo, že Klíma se svou filosofií řídil i ve svém životě. Při analýze jeho myšlenek je proto nezbytné vycházet i z jeho *Vlastního životopisu* a osobní korespondence.

² PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, in: *Češi I*, Oikoymenth, Praha 2006, s. 164.

1. Filosofická konfese. Egosolismus a deoesence

Ústřední teze Klímovy filosofie zní: „Jsem absolutní“³. Všechny své další teze Klíma považoval za konsekvence svého egosolismu. Uvedená hlavní teze je pro Klímu překonáním skepse, vždyť „pravdou je to, co kdykoli pravdou míti Chci.“⁴ Je zároveň „nejvyšším poznatkem“, „Nadpravdou“, avšak i „nejsubjektivnějším praktickým stavem“.⁵

K myšlence egosolismu se u Klímy těsně přimyká myšlenka deoesence. „...V Klímově filosofii přechází božská (*deo-*) esence na člověka, tj. na samostatné mé já (ego, solus)... A moje božská kreativita, moje božská ontotvornost, moje božská ‚hnětoucí činnost‘ nemůže být ničím jiným než hrou.“⁶ V roce 1914, v dopisu Antonínu Pavlovi Klíma líčil, kterak idea egosolismu z něho vytryskla po nesmírném, dva roky trvajícím duševním i tělesném utrpení: V pátek 13. srpna roku 1909, v lese Kamýk, „ve mdlé, dusné záři řídkým, bílým závojem obestřeného 4 ½ hodinného slunce“ z něho „vyzářila... nejsmělejší, nejstrašnější, nejvyšší z myšlenek, jež člověk kdy měl: být již v tomto životě v podstatě vskutku a cele a plně Deus, creator omnium!“⁷

Klíma tímto přechází k deoesenci a to je „naprosté čiré bytí Bohem už v animálním životě.“⁸ Klíma ovšem upozorňuje, že od egodeismu k deoesenci je ještě stále ohromný skok.⁹ Není to v žádném případě snění o bytí Božím, je to skutečné Boží bytí¹⁰. Abychom se stali Bohem, musíme jím umět žít a podle toho jednat, je v tom spousta zodpovědnosti. Deoesence je to, co nás převyšuje, a svědčí o naprosté výšce ducha.

³ KLÍMA, Ladislav. *Vteřina a věčnost*, Aventinum, Praha 1927, s. 174.

⁴ Tamtéž, s. 174.

⁵ Srv. tamtéž.

⁶ TRETERA Ivo, *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a život vůbec*, Paseka, Praha 2011, s. 244.

⁷ L. Klíma Ant. Pavlovi, 13. - 15. 4. 1914, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, vyd. Erika Abrams, Torst, Praha 2006, s. 58.

⁸ TRETERA Ivo, *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a život vůbec*, cit. vyd., s. 288.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž, s. 289: „Takový Deoesentista vládne všemu na zemi, myšlenkami může kdykoliv zhasnout všechna slunce, bdí nad vypadnutí každého myšího chloupku a jediný nese hrůznou odpovědnost za vševedění.“

Klíma takto na místo intelektu dosazuje vůli.¹¹ Jak bylo již zmíněno, Klíma neguje logiku. Nahrazuje ji „Imperatismem“. „Život, poznávání, filosofie, mohou být jen absolutním komandováním, diktováním, legislaturou. Z hledání stalo se poroučení, z poznávání Fiat!“¹² V *Traktátech a diktátech* Klíma výslovně říká, že vhodné motto k jeho filosofii zní: „Protože chci! Fiat lux! et erat lux. Sic volo, sic jubeo, stet pro ratione Voluntas!“¹³ Podobně se vyjádřil i v dopisu Antonínu Pavlovi, v němž se jako k devíze „krále králů“ hlásil k zásadě „Suprema naturae lex Mea Voluntas“.¹⁴

Jak známo, Ladislav Klíma se řídil zásadou: Žij, jak myslíš!. Patřil k těm filosofům, kteří své myšlenky manifestovali svým životem, kteří podle své filosofie také skutečně žili. Ostatně sám o sobě pravil: „Jsem přece já – k čertu! – typ antického filosofa náhodou dnes strašící.“¹⁵ Klíma o sobě tvrdil, že je schopen „Komandem vyvolávat všechny možné stavy, za všech okolností, i třeba v totální opilosti“.¹⁶ Říkal, že u něho není duševního stavu, jenž by za sekundu nezmizel, když chce.¹⁷ Na sklonku života Klíma vzpomínal, kterak se celý 32. rok svého života oddával divé, trýznivé, nejheroičtější honbě za Fantómem – „umět vůlí evokovat vznešené stavy, které vždy neomylně i po svém západu ozařují duši nadheroickou radostí, věčným Mírem, absolutní Glorií...: osedlat ‚extasi‘, ‚transické‘ stavy.“¹⁸ Z Klímova *Vlastního životopisu* je známo, že v roce 1910 celé hodiny proležel v křečích na sněhu s nadějí, že touto cestou ovládne vůlí intelekt a dosáhne nejvyššího duševního života.¹⁹ Výsledkem ovšem bylo mimořádné duševní i tělesné oslabení. „Dvě léta na to praskla... Stal se tenkrát mým zachráncem alkohol. Přes rok nepřetržitá opilost, ½ l nerozředěného lihu denně. Výsledkem: osvěžení na celé čáře.“²⁰ Jak známo, Ladislav Klíma až do konce života zůstal svému zachránci věren.²¹

¹¹ KLÍMA, Ladislav. *Vteřina a věčnost*, cit. vyd., s. 176.

¹² Tamtéž, s. 178.

¹³ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, Votobia, Olomouc 1995, s. 266.

¹⁴ L. Klíma Ant. Pavlovi, 20. 5. 1914, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 71.

¹⁵ TRETERA Ivo, *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a život vůbec*, cit. vyd., s. 245.

¹⁶ KLÍMA, Ladislav. *Vteřina a věčnost*, cit. vyd., s. 171.

¹⁷ Srv. tamtéž, s. 173.

¹⁸ Tamtéž, s. 171.

¹⁹ KLÍMA, Ladislav. *Mea, Sebrané spisy I*, Torst, Praha 2005, s. 16.

²⁰ KLÍMA, Ladislav. *Vteřina a věčnost*, cit. vyd., s. 171.

²¹ Srv. KLÍMA, Ladislav. *Mea, Sebrané spisy I*, cit. vyd., s. 12.

Ivan Dubský v eseji *Diskurs na téma jedné Klímovy věty* upozornil na souvislost Klímovy praktické filosofie a touhy po absolutnosti: „Praktická filosofie‘ znamená Klímovi ovšem ještě něco podstatně nového: je to, snaha po Nedotčenosti, Absolutnosti, po Býti Bohem“.²² V dopisu Miloši Srbovi L. Klíma o sobě tvrdil: „Jinak – nejsem filosof theoretický, ale praktický; chci žít a být, ne něco říci a učit.“²³ Klíma tu vyjádřil svou nespokojenost s tím, že dnešním lidem schází pojem „praktický filosof“ a že se jen ušklíbají nad „čistým filosofem“, který je podle nich nejasný, který neví, co chce a co myslí.²⁴ Klíma praktickou filosofii považoval za něco vyššího než filosofii ryze theoretickou. Praktická filosofie podle něho je „věčné stání nad černou propastí věčnosti“.²⁵

²² DUBSKÝ, Ivan. *Diskurs na téma jedné Klímovy věty*, in: *Diskurs na téma jedné Klímovy věty a jiné eseje*, Praha 1991, s. 11. – KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, Praha 1948, s. 35.

²³ L. Klíma M. Srbovi, listopad a prosinec 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 211.

²⁴ Srv. tamtéž.

²⁵ Srv. tamtéž.

2. Egoismus

Jak bylo výše uvedeno, k nejdůležitějším kategoriím Klímovy filosofie náleží egodeismus, jenž je u Klímy založen na jeho zvláštním pojetí světa a z něhož plyne požadavek egoismu: „Svět je můj duševní stav, - výraz pro *egoismus* v nejširším smyslu: svět je individuální podstaty, každý je *sám sebou*, sedí ve své kůži, - ‚bytí‘ a sobectví je tautologie, ‚sobecké individuum‘ pleonasmus.“²⁶ „Být nesobecký“, to pro Klímu znamená stejný protimluv jako např. „chodit leže“.²⁷ Klíma je přesvědčen, že „vše může chtít jen svůj prospěch“ a že chtít a sobecky chtít je totéž.“²⁸

Příkaz „bud' nesobecký“ by byl výrazem negace života. Proto nelze být nesobecký, ovšem pokud by negace mohla být vůbec možná, avšak je možné být zbabělý, „zaječí a oslí kůží morálky odhalil Nietzsche“²⁹.

Z akcentu na egoismus Klíma odvozuje jistá pravidla jednání. Rozlišuje egoismus v nejširším smyslu a egoismus v užším smyslu. Výrazem egoismu v nejširším smyslu je teze: „Svět je můj duševní stav“.³⁰ Z toho plyne, že „svět je individuální podstaty, každý je *sám sebou*, sedí ve své kůži“, a tudíž „bytí‘ a sobectví je tautologie, ‚sobecké individuum‘ je pleonasmus.“³¹ Výrazem egoismu v užším smyslu je teze: „Svět je vůle k příjemnosti“.³² Z této teze plyne, že „vše může *chtít jen svůj prospěch*“ a že „chtít a sobecky chtít je totéž“.³³ Z uvedených tezí Klíma dokonce vyvozuje, že příkaz „Bud' nesobecký!“ by byl negací života, že není možné být nesobecký. Je však možné být zbabělý a být idiotem.

Klíma odsuzuje jako čirý kretenismus etiku a morálku, které jednání oceňují vzhledem k celku a pátrají po tom, co je absolutně dobré a užitečné. Klíma naproti tomu vyzdvihuje kritérium subjektivity a individuality, přesněji řečeno, individuálního

²⁶ KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, cit. vyd., s. 11.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Srv. tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

pocitu příjemnosti: „Na otázku „jak mám jednat?“ Klíma odpovídá: „*tak jak jednáš*‘, tak jak *musíš* jednat, - t.j. chtít svou příjemnost; cestu k tomu ukazuje tvá individualita“.³⁴

Podle Klímy je předem dáno, jak vše dopadne: každý myšlenkový atom se v průběhu světového roku sloučí se všemi ostatními myšlenkovými atomy a za dobu světového roku se stane tím, čím je v každém momentu. Vzhledem k tomu je naprosto lhostejné, jak člověk jedná s ohledem na sebe i s ohledem na svět. Nejrozumnější maxima pro tvory, kteří mohou své jednání vědomě řídit, zní: „Dělej cokoli!“³⁵ V tomto paradoxním, absurdním a alogickém světě „všeho dosáhneš, a vše dosáhne tebe, dělej co dělej! Tvá práce je zbytečná, tvá lenost bez významu, - tak i tak dosáhneš všeho!... Povzneseš se k nejvyššímu, klesneš k nejhlubšímu!“³⁶ Lidský život je hrou. Tuto hru považujeme za důležitou, přestože při ní nemůžeme ani nic ztratit, ani získat. V tom spočívá nejvnitřnější a nejstrašnější tajemství tohoto světa: vše se tu snaží, plahočí, touží po něčem, něčeho se děsí, doufá, zoufá, jásá a naříká, ovšem „pro něco, co nejen theoreticky ,jest' *ničím*, ale co i prakticky V NIC se *paralysuje*“.³⁷

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Srv. tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž, s. 12.

3. Egosolismus jako extrémní varianta novodobého subjektivismu

Myšlenka egosolismu je výrazem Klímova krajního subjektivismu. Podle Klímy vědomí je prvotní a je předpokladem existence, jež je pouze jeho predikátem. „Jediná možná jsoucnost je vědomí, mentalita.“³⁸ Klíma vytýká dosavadní filosofii, že vůbec nezkoumala arbitraritu cizích vědomí, že si nepoložila otázku, zda „jest něco mimo mé já“.³⁹ Klíma připouští, že „patře na obsah svého vědomí, narážím ovšem na silné zdání, že existují i cizí ego“.⁴⁰ V obsahu svého vědomí spatřuji sebe jako „kapku moře: mizivý, podmíněný, hnětený, fabrikovaný, žalostný dílek světa, sestávajícího z bytostí se mnou homogenních, ať to zvířata nebo hvězdy.“⁴¹ Klíma upozorňuje, že tato aparence svádí k tomu, aby všem těmto bytostem bylo a priori a per analogiam s člověkem připsáno vědomí. Tato myšlenka by však byla omluvitelná pouze tehdy, jestliže by neexistovalo vysvětlení, jak by mé vědomí mohlo bez vnějšího vlivu produkovat takovýto druh „světa“. Existuje však vysvětlení, jež je nejen možné, ale i lehké a pravděpodobné a jisté, rovněž krásné, vznešené, nejvznešenější, nejkrásnější, prosté: to jest vysvětlení egosolistní.⁴²

Klíma v tomto bodě ostře a nevybíravě napadá všechny dosavadní filosofy, za to, že bez výjimky věřili „v idiotsky průzračný zevní humbuk“. Klíma v tom shledal zvířeckost, otrockost a zbabělost lidského ducha. „Druhem žraní a smrkání bylo všechno lidské myšlení... Hnus a opovržení tu dusí, dokud se nezmetamorfozovaly ve Smích... Dosavadní filosofie byla hromadou hnoje...“⁴³, říká Klíma s opovržením. I ti „filosofičtí holomci“, kteří uznávají nevyvratitelnost egosolismu, zuřivě nadávají, jakmile naň přijde řeč.⁴⁴ Nechápou, že je přichází osvobodit a zdvihnout nejvýše, k tomu co je nejsvětější a nejsvětější. Je tomu tak proto, že ve skutečnosti se bojí

³⁸ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 254.

³⁹ Tamtéž, s. 255.

⁴⁰ Tamtéž, s. 255.

⁴¹ Tamtéž, s. 255.

⁴² Srv. tamtéž, s. 255-256.

⁴³ Tamtéž, s. 257.

⁴⁴ Srv. tamtéž.

svobody a světla.⁴⁵

Filosofové dřívějšíka viděli podstatu Boha někde mimo naše vědomí. Ti, kteří sice uznávali anebo alespoň věřili nevyvratitelnost egosolismu, však o něm začali pochybovat. A proč o egosolismu pochybovat, když přichází k tomu nejsvětějšímu a nejsvětějšímu.⁴⁶ Jsou to spící blázni, kteří dávají přednost línému spánku před egosolistním Procitnutím.⁴⁷

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Srv. tamtéž.

4. Argumenty ve prospěch egosolismu

V *Traktátech a diktátech* Klíma vyvrací čtyři námitky vznesené proti myšlence egosolismu:

1) První námitka zní: "Moje malinké, nevědomé vědomí naprosto není schopno produkovat pouze ze sebe celé to nesmírně bohaté, harmonicky souvisící, od vůle neodvislé, nepředvídaně si odpovídající vesmírové dění".⁴⁸ Podle Klímy však „není vědomí to tak malé a v hloubi nevědomé: obsahuje každý okamžik triliony stavů: smyslových ‚percepčí‘, vnitřních pocitů, šerých idejí a všelijakých psychických larev; ovšem vždy jen jednu ideu dominantní, - ale z kolika milionů atomů skládá se tato imaginární jednotka, - stejně jako organismus!“⁴⁹ K tomu také Klíma dodává, že „není ‚vesmírové dění‘ tak bohaté a složité, jak se prvnímu, hloupě žasnoucímu pohledu zdá; je *bohatě chudé*“⁵⁰ a je variací na jedno a totéž téma, je „idem, sed aliter“, ludibristně se oblékající.⁵¹

Klíma upozorňuje, že pokud jde o vysvětlení jakéhokoli dění, je zpravidla dobře myslitelné vysvětlení kauzální. Kde se kauzální vysvětlení zdá těžké, je po ruce kantismus.⁵² Kde by ani kantismus nepostačoval, je třeba si uvědomit, že naše znalosti přírody a duše jsou černé a že takto vše, co se nám zdá nemožné a neodůvodněné, může „mít v hloubi nejlepší, nejlehčí odůvodněnost“.⁵³ Ke slovu tu přichází jeho pojetí světa, jenž je podle něho „absurdum, alogika, kontradikcita“. V takovémto světě „totální klamavost... konečně nevyvrací – božsky dokazuje...“⁵⁴

2) Druhá námitka, kterou Klíma vyvrací, je založena na přesvědčení, že příčinou pohybů těla jsou duševní stavy, a na stupidní víře v „objektivní skutečnost“, jež je vlastní „přírodovědeckému skotu“, jehož zrak není dostatečně citlivý pro „magické paprsky ilusionismu“ a jehož duch si nedovede předložit otázku: „což je-li příroda jen

⁴⁸ Tamtéž, s. 260.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž, s. 261.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Srv. tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž, s. 262.

spirituelní klamání?“⁵⁵ Nemohla by být příroda úmyslným šálením, Hrou? Takový duch hází do jednoho pytle věci zcela disparátní, jako např. je nesporně tu jsoucí mé já - zcela hypotetické cizí já, jistotu a domnělost, zaměňuje portrét za portrétovaného, loutku za dítě, stín za objekt „metající jej“, „tisícerý reflex svíčky v zrcadlovém sále, kde jen jedna svíčka hoří, a ostatní se zdají jen hořet“⁵⁶. A na to Klíma odpovídá: „jen já jsem“⁵⁷.

3) Třetí námitka vytýká egosolismu, že je v rozporu se zákonem o zachování energie.⁵⁸ Kdyby tomu tak nebylo, musela by si „kvanta mého vědomí“ být rovna, a to absolutně a po celou věčnost.⁵⁹ Tak tomu však není. Vědomí je velice proměnlivé a dynamické, např. před usnutím je taška nulové, ve spaní „úplně mizívá“, zatímco třeba v extázi „intenzitou usmrcuje“.⁶⁰

Podle Klímy však zákon o zachování energie nevyvrací egosolismus, nýbrž naopak: egosolismus stojící „v nesmírně hroznějším brnění“ vyvrací zákon o zachování energie. Z toho pro Klímu neplyne, že by zákon o zachování energie neplatil vůbec, Klíma popírá pouze jeho obecnou platnost. Považuje tento zákon za jednu z chodeb „ludibristního labyrintu“, za jeden z mnoha nástrojů svrchované „zákonodárkyně Vůle“.

Především však: Ve světě, jehož smysl je nesmyslnost, a jenž je jen hříčkou v Boží, to jest „mé“ ruce, je zákon o zachování energie redukovatelný na zákon o „vrchním komandu Vůle, scil. Mé Vůle“, píše Klíma v *Traktátech a diktátech*.

4) Čtvrtá námitka vytýká egosolismu, že „degraduje svět: z vesmíru na mikroskopickou bestiolu“.⁶¹ A právě to Klíma považuje nikoli za námitku, nýbrž za dotvrzení egosolismu, neboť „z bestioly se stane vesmír ... sukcesivně ... i simultánně... stane se jím celým, třeba změněným, vjedno slitým: jen tak je bytí

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, s. 263.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž, s. 264.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž, s. 264 n.

⁶¹ Tamtéž, s. 267.

vesmírem kompatibilní s ego, s bytím celkem.“⁶² Klíma v těchto svých úvahách vyzdvihuje přednost „egosolistního Boha“ a jeho „nekonečnou elasticitu“ před „tuhým světem“, před chudým, stupidním, ubohým vesmírem, jenž je pevnou veličinou, neschopnou vzrůstu a mizení, na rozdíl od Světa jakožto „Nunc-bestiola tantum“, onnipotentně schopného vyrůst z atomu ve vesmír a pak zmizet „duchově v Nic a z něho zas vyhřmít v Nekonečno“. „Toť supremní Božskost“, dodává k tomu Klíma. V duchu jeho egosolismu je vesmír tak velký, jak velké je ego, protože je to spojené v jedno jako jeden celek. „A jaké jiné neskonale féericity a neskonalosti přináší s sebou Egodeismus!“⁶³

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

5. Láska z hlediska egosolismu

Láska a egosolismus se podle Klímy naprosto vylučují. Především: Klíma pohrdá láskou k Bohu jako lísáním se k Bohu. Říká, že je to „věčný refrén všech bohólísalů, bohólízalů“. Na její místo je u Klímy dosazena „nejvyšší sluneční Hrdost, tvrdá, mrazivá, lhostejná“, která „je podstatou Bytí Bohem, Deoesence...“ Podobně kriticky přistupuje i k sebelásce: paradoxně láska k sobě nemá kořenů, neboť kořenem tohoto pojmu je jeho opak: „nejvyšší Hrdost a Sebeobjetí Vůle“.⁶⁴

Klíma považuje lásku za mizerný, bídny a špatný produkt animality.⁶⁵ Klíma se v tomto ohledu vyjadřuje velmi radikálně. Kdyby připustil, že skutečně je něco mimo něj, nad ním, znamenalo by to, že je pes, že se jako pes tře k lýtkům tohoto „nad“. Pokud ovšem není pes, znamená to, že není nic mimo něj. Z toho plyne závěr: „Aut egosolista, aut pes: alternativa pro každého.“⁶⁶ Jak to ostatně připomněl i Ivan Dubský, podle Klímy má člověk jedinou volbu: „buď heros nebo pes“.⁶⁷

Lásku Klíma považuje za pouhý afekt. Aby člověk byl sám sebou, nesmí se nechat láskou strhnout. Láska není hodna egosolisty, Klíma ji vylučuje ze slovníku filosofie.⁶⁸ Z tohoto hlediska Klíma zavrhuje i lásku k bližnímu a jakékoli sociální ohledy. I tady nadsazuje a provokuje: stanovisko sociální považuje za stanovisko „česky hnojné“. Výslovně říká, že egosolismus má se socialitou, mravností a „podobnými trpasličinami“ stejně tolik společného jako např. s výrobou klystýrových stříkaček. Dodává: „existují-li jeho vzácní sousedé, - toť vznešenému egosolistovi věci méně významnou než otázka, má-li si nehty stříhat nebo okusovat.“⁶⁹

⁶⁴ Srv. tamtéž, s. 284.

⁶⁵ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 285: „Vnášet ji do říše Boží – kydat hnůj na oltář.“

⁶⁶ Tamtéž, s. 285.

⁶⁷ Srv. DUBSKÝ, Ivan. *Diskurs na téma jedné Klímovy věty*, in: *Diskurs na téma jedné Klímovy věty a jiné eseje*, cit. vyd., s. 15. – KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 285.

⁶⁸ Tamtéž, s. 285.

⁶⁹ Srv. tamtéž, s. 287.

6. Rozdělení egosolismu

Klíma rozlišil egosolismus empirický a absolutní. Základní teze empirického egosolismu zní: Mnou percipovaný vnější svět nemá nijakou jsoucnost o sobě. Absolutní egosolismus praví: „Mimo mé vědomí neexistuje, neexistovalo, nebude existovat absolutně nic, - tedy ani mé ‚podvědomí‘, tato čtvrtá, však prakticky nutná fikce.“⁷⁰

Empirický egosolismus Klíma považuje za polovičatý a za nedochůdče; ze vznešeného hlediska je bezvýznamný, za významný by jej mohli považovat pouze lidé praktičtí, vědečtí a realističtí – Kantové a Da Vinciové. Jistě není třeba připomínat, že Klíma na realisty a praktiky nahlížel s pohrdáním, jak o tom svědčí např. jeho výrok: „Kdo myslí, že v tomto stavu možno věnovat denně jen pět minut praktické prasečiny, nemá ponětí, co je vyšší duševní život.“⁷¹ Podle Klímy je empirický egosolismus nedokazatelný, neboť by jej bylo lze dokázat pouze empiricky, a to tak, že bychom se o něm přesvědčili vniknutím mého já do cizích já, což není možné, protože „kde já jsem, není ‚on‘, ne já, kde ‚on‘“⁷². je nemožný, jeho důkaz bychom zjistili jen tím, že své „já“ vložíme do jiného já a je nemožné, „já“ jsem „já“ a „on“ je „on“.⁷³ Není možné dívat se na sebe jako na jinou osobu. Můžeme se na sebe podívat do zrcadla. Uvidíme sebe, jak se tváříme, uvidíme svůj postoj a vzezření, ale stále jsme to my, kdo se dívá na sebe samého bez objektivního pohledu. Jako podívat se na přítele, na jeho postoj bez přímého vědění toho, co za okamžik udělá.

Pouze absolutní egosolismus Klíma považuje za metafyzickou jistotu.⁷⁴ Podle Klímy by bylo nesmyslné pokusit se jej dokázat empiricky nebo logicko-matematicky, podobně jako je nesmyslné chtít mít led v kapalném skupenství. Důkaz by jej strhl z výše a položil do močálu. Absolutní egosolismus vyčnívá jako vysoký strom, v „éterné říši“, do níž nemají přístup „hadry nížin“, jimiž jsou důkaz, logika a

⁷⁰ KLÍMA, Ladislav, *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 268.

⁷¹ KLÍMA, Ladislav. *Mea, Sebrané spisy I*, cit. vyd., s. 12.

⁷² KLÍMA, Ladislav, *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 269.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

skutečnost. Jak bylo již uvedeno, Klíma odmítá logiku: „vnášet logiku o myšlení o nejvyšším – dávat orlu na cestu do azuru berličku; dokazovat vznešené – měřit loktem nekonečnost. Metafyzika je region Boží, v němž vše je iluze a feérie, bezdná volnost, trilkující hra, vůle, Nadvůle: Libovůle, Zvůle. Pravda je podřízena božskosti. Podle Klímy metafyzická jistota spočívá v excelsní strmivosti idey, v její drtivosti, v její hřímavé oslnivosti, v její magii, vznešenosti a božskosti.

7. Ludibrionismus

Pro Klímův absolutismus je mimořádně důležité jeho pojetí hry, tj. ludibrionismus. Klíma výslovně upozorňoval na to, že ludibrionismus je jedním z důkazů egosolismu a zároveň egosolismus je podmínkou ludibrionismu.⁷⁵

Ludibrionismus plyne z Klímova pojetí světa. Svět je podle Klímy paradoxní, absurdní a alogický.⁷⁶ Z toho plyne, že není rozdílu ani mezi pravdou a lží, ani „mezi absurditou a lží“.⁷⁷ K pravdě proto nelze proniknout pomocí logiky, „namísto filosofa-logika nastupuje filosof-básník“.⁷⁸ Logické soudy podle Klímy ani nic nevyvracejí, ani nic nedokazují. Myšlení je mimo pravdu a lež, je tertium.⁷⁹ „Tertium je cokoli, je quodlibet, je všemožné; něco s čím mohu činit, co chci.“⁸⁰ „Myšlení *sive* vše je *Hrou sive* souverainním Rozkazováním.“⁸¹ Nemá smylu hovořit o pravdě či nepravdě, vždyť všechno je hra. Hra je takto nadřazena Pravdě, Jistotě, Odůvodněnosti i jejich opakům, protože tato Hra je vedena tezí: „Jsem absolutní Ludens, tj. *Jsem Absolutní*.“⁸² Ostatně i teze „Vše je má souverainní Hra“ je pouhou Hrou.

Ve světě, jehož smyslem je nesmyslnost, k jehož podstatě náleží ludibrióznost a jenž „jest jen absolutní hříčkou v Boží neboli Své, neboli Mé ruce“, zákon o zachování energie nemá platnost, je redukován na zákon o zachování smyslu ve světě, jenž je dále „redukovatelný na zákon o vrchním komandu Vůle, scil. Mé Vůle. Chci to! – toť důkaz důkazů, důvod důvodů, příčina příčin...“⁸³ V podobném duchu se Klíma vyjádřil např. o pravdivosti chemické teorie v dopisu Antonínu Křížovi: „Ta z chemických teorií je pravdiva, kterou nejdříve políbíte. Líbejte moudře všecky, jako všecky ženy, - a

⁷⁵ Srv. L. Klíma M. Srbovi, listopad a prosinec 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 227.

⁷⁶ Srv. tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ KLÍMA, Ladislav. *Vteřina a věčnost*, cit. vyd., s. 176.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž, s. 177.

⁸² Tamtéž.

⁸³ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 266.

vlíbáte do všech pravdivost.“⁸⁴

Ludibrionismus je pro Klímu jedinou pravou filosofií. Hlavními momenty ludibrionistní věty jsou Svět a Vůle, ovšem Vůle sc. Bůh. Základní teze ludibrionismu zní: „Svět jest absolutní hříčka své Absolutní Vůle.“⁸⁵ Podle Klímy svět je komedie a hříčka, smysl světa je hra, jež ovšem není myslitelná bez smíchu, šklebů, posměchu a šaškáren.⁸⁶ „Ludibrium“ značí zároveň ‚hříčku‘, a ‚šaškovství‘, psal Klíma v dopisu Antonínu Pavlovi.⁸⁷ Největší rozumnost takto spadá vjedno s největším blázněním.⁸⁸ „Místo vlády rozumu – hrůzné bláznění“, psal Klíma v listu Otakarů Březinovi.⁸⁹ Aby člověk, to jest Bůh, mohl stanout „svobodnou, boží nohou“ nad světem (jenž je ostatně totožný s vědomím, tj. Mým vědomím), musí zabít „starou dobytčí vážnost světa“, vybuchnout ve smích přes nejvyšší vážnost věci.⁹⁰ Je nutno nečinit nic jiného, než „vše jen souverainně pohrávavě se smíchem znásilňovat“.⁹¹ V dopisu přítelkyni Marii Kösslové Klíma líčil, kterak nejen ve filosofii myšlenky, nýbrž i ve filosofii činu dospěl k cíli, totiž k Božímu stavu Absolutnosti, Volnosti, jež si jen se smíchem, libovolně násilnicky hraje s „myšlenčičkami“ a se světem.⁹²

Podle Klímy se filosofie budoucích věků bude točit kolem myšlenky: „Svět jest absolutní hříčka své (=Mé) absolutní vůle.“⁹³ Tato teze pro Klímu znamená totéž, co „jest jen Bůh; neboť Souveraineta a Pohrávání si jsou korrelata, souveraineta jest jediné pohráváním si, - pohráváním si ludibriosně jen →s← sebou samou.“⁹⁴ Klíma svůj ludibrionistní egodeismus považoval za „první procítání uspavšího se Boha“.⁹⁵ Na rozdíl od jiných filosofí ludibrionistní egodeismus není filosofie neškodná, varuje Klíma, neboť koho jednou opojí svými výpary, ten je navždy ztracen.

⁸⁴ L. Klíma A. Křížovi, 4. 6. 1918, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, vyd. Erika Abrams, Torst, Praha 2006, s. 334.

⁸⁵ L. Klíma M. Srbovi, listopad a prosinec 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 227.

⁸⁶ Srv. DUBSKÝ, Ivan. *Diskurs na téma jedné Klímovy věty a jiné eseje*, cit. vyd., s. 28.

⁸⁷ L. Klíma Ant. Pavlovi, 20. 5. 1914, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 97.

⁸⁸ Srv. TRETĚRA, Ivo. *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a život vůbec*, cit. vyd., s. 245.

⁸⁹ L. Klíma Březinovi, 3. 1. 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 140.

⁹⁰ Srv. Klíma Antonínu Křížovi, 20. 9. 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 181.

⁹¹ L. Klíma M. Srbovi, listopad a prosinec 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 219.

⁹² Klíma Kösslové, 11. 5. 1920, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 398-399.

⁹³ L. Klíma Ant. Pavlovi, 20. 5. 1914, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 97.

⁹⁴ Srv. tamtéž.

⁹⁵ L. Klíma M. Srbovi, listopad a prosinec 1916, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 206.

8. Absolutní subjektivismus

Ladislav Klíma ztotožňoval teoretický egoismus s absolutním subjektivismem. Ve své filosofické prvotině *Svět jako vědomí a nic* Klíma upozorňuje na to, že i „počestný filosof“ Schopenhauer tezi „absolutní ‚subjektivismus‘ – teoretický egoismus“. Klíma mu však měl za zlé, že se neodvážil vyvodit z této teze náležité důsledky, ba dokonce, považoval teoretický egoismus za nebezpečí pro duševní zdraví: „teoretický egoismus jako vážné přesvědčení mohl by vystoupit i v blázinci“ a potřeboval by „spíše léčení než argumentů“.⁹⁶ To Klíma považoval za podlou hanebnost. Především však: podle Klímy opravdový filosof v plném smyslu toho slova, to jest „slušný filosof“ nechová žádné přesvědčení, je bez přesvědčení, a naopak: filosof s přesvědčením je podvodník.⁹⁷

Klíma připouštěl, že každý filosof, to jest i Schopenhauer, může chovat přesvědčení o absolutním subjektivismu stejným právem jako přesvědčení jakékoli jiné: „Absolutní subjektivismus je možný jako každá jiná filosofie!“⁹⁸ Je samozřejmé, že ze všech možných filosofických názorů Klímu nejvíce přitahoval právě absolutní subjektivismus. Považoval ho za nejvíce povznášející, krásnou a lákavou filosofickou možnost učinit individuum vším, „bohem“. Klíma měl za to, že absolutní subjektivismus ponechává volné pole pro všechny ostatní možnosti, např. dosažení konečné blaženosti, zatímco ostatní tzv. rozumné filosofie jsou bezúčtné. Proto by měl být přijat všemi, kdo jsou s to jej plně pochopit. V duchu ludibrionismu k tomu Klíma dodal: „To ovšem i v případě, je-li lživý“.

Jak již bylo výše naznačeno, Klíma byl odpůrcem dogmatických filosofických tvrzení. Pochybování považoval za znak každého opravdového filosofování. V duchu skepticismu shledal, že, že ostatně i „absolutní subjektivismus zůstane ‚nám‘ otevřenou otázkou“.⁹⁹ Klíma odmítal bezvýhradně přijmout jakoukoli myšlenku,

⁹⁶ Srv. KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, cit. vyd., s. 7.

⁹⁷ KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, cit. vyd., s. 7

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž, s. 8 – Distance od skepticismu, in: KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, cit. vyd.

ztotožnit se s ní, stát se jejím vyznavačem, neboť každou myšlenku lze uvést v pochybnost a každá myšlenka může být zároveň pravdivá i lživá.

Klíma důkladně promýšlel, jaký je vztah mezi zevním světem, mozkiem a vědomím. Připouštěl, že tu existují tři možnosti: 1) Idealistický materialismus, jenž se domnívá, že „se za naším duševním stavem, ‚hmota‘ zvaném, skrývá hmota skutečná“, nezávislá na vědomí; 2) Za hmotou se „se tají nějaké X“, nám nepochopitelná věc o sobě, „něco beze všech fikcí vědomí“; 3) Za hmotou a za mozkiem se skrývá vědomí.¹⁰⁰

Po důkladném uvážení dospěl k závěru, že hmota je duševním stavem a že „každá částka hmoty, jako myšlenka nesčetněkrát, jako ‚skutečnost‘ nikdy neexistující, je vždy jen pokynem, že je nám *psychicky blízek* nějaký duševní stav, jehož *tělem* jest“.¹⁰¹ Podle Klímy existuje pouze „bezprostřední influxus psychicus“ a „influxus physicus“ je jen druhotný influxus psychicus. Z toho pro Klímu plyne, že filosofie, psychologie i fyzika jsou tímtéž.

¹⁰⁰ Srv. tamtéž, s. 8.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 8.

9. Vůle

Vůle náleží k ústředním kategoriím Klímova egosolismu a egodeismu. Podle Klímy jsou i všechny ideje volního rázu, což znamená, že mají smysl jen ve vztahu k vůli: „myslíme chtějíce“.¹⁰² Veškerý duševní život se jako podle osy otáčí kolem těchto idejí: přání, chtění, čin, příjemnost, nepřání si, nechtění, nepříjemnost a další afekty, které jsou jejich následkem. Volní ideje jsou s idejemi nevolními srostlé v jeden celek.¹⁰³ Protože vnější svět nemá jsoucnost o sobě, je jeho základem složitý volní stav, který lze podle Klímy charakterizovat jako „vůli k příjemnosti“¹⁰⁴. Nemá smyslu do světa supponovat jednu jedinou základní sílu, např. vůli k životu nebo vůli k moci.

Příjemnost a nepříjemnost jsou koreláty. Např. příjemnost cítíme jen proto, že se nám podařilo vyhnout se nepříjemnosti, a naopak, nepříjemnost pocítujeme jen proto, že se nám nepodařilo dosáhnout příjemnosti. Klíma z toho vyvodil, že suma příjemného a nepříjemného je stejná, podobně jako aktiva a pasiva světa se vzájemně ruší. Jsou dny veselosti a dny smutku, proto jsou zároveň pravdou optimismus i pesimismus. Naše optimistické či pesimistické soudy jsou skoro vždy falešné a ten, kdo věří, že je nešťasten, je ve skutečnosti šťasten.¹⁰⁵ Citové výroky typu „jsem šťasten“, nebo „jsem nešťasten“ jsou falešnou iluzí, jež za přítomné štěstí či neštěstí pokládá záblesk slasti nebo strasti již vyhaslý.

Klíma sice uznal, že iluzivní pocity „jsem šťasten“ či „jsem nešťasten“ tvoří náladu. Avšak to, co považujeme za náladu, není ničím jiným než blízkostí jedné nebo několika intenzivních myšlenek. Klíma doporučoval, abychom nepřeceňovali silné pocity a naopak nepodceňovali pocity slabé. Moudrý člověk by se neměl nechat svést citovým hyperbolismem k mínění, že jen silné city a vášně jsou pravým druhem života, a měl by stejně pečovat i o slabé pocity.

¹⁰² Srv. KLÍMA, Ladislav. *Svět jako vědomí a nic*, cit. vyd., s. 10.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

V *Traktátech a diktátech* Klíma vyjádřil nespokojenost s tím, že v moderní době lidé příliš podléhají cítění, ba dokonce, že se s ním chlubí. Cítění sdílí člověk společně se zvířaty. Jestliže je „dnešní človíček“ vystavuje na odív, pak se na úroveň zvířat snižuje. V minulosti tomu tak nebývalo. Doby mužnější byly hrdé na svou sílu, cítění tlumily, potíraly a ničily vůlí a rozumem.¹⁰⁶ Člověk ovšem nesmí otročit ani silné vůli a rozumu. Klíma upozorňoval, že rozumu a vůli otročíme častěji více než svým chtíčům a že sebeovládání a sebepřemáhání je sebeznečišťující sebezotročování, „naložení si na záda velblouda místo telete.“¹⁰⁷

Síla vůle nemá nějakou absolutní hodnotu, zasluhuje, tak jako všechno ostatní, chválu i hanu, každé vyšší snažení je bláznovství. Klíma v této souvislosti varoval před nadměrnou pracovitostí: každý plod práce je pošpiněn potem, pracovitost je pasivitou - pracovitý je velbloud, neúnavně aktivní je medvěd tažený železným kruhem za nos;¹⁰⁸ drezura je nudná, statečnost je ve skutečnosti ješitností, radost ze statečnosti nedůstojně sebeobdivující autosugescí, aktivita je nízká mánie všechno nějak „hnísti, napravovat nebo kazit, do všeho své prsty strkat“.¹⁰⁹ I tady, to jest v hodnocení silné vůle, platí teze, podle níž „není prostorově žádného absolutního nad a pod“. Není ani žádné naprosté vícecennosti či méněcennosti. Cennost určuje Já, ovšem: „všechno jest jen jedno já – Já; a nic není mimo ně.“¹¹⁰

Přesto však „vůle je to, co v duši rozkazuje.“ Není to žádost (appetitus), jak se domníval Schopenhauer, ani fikce vyjadřující koordinovanost instinktů, jak se domníval Nietzsche. Je to komando, rozkaz, to jest *Movens, Agens*, síla. Je to i tvoření, vždyť stvoření světa byl rozkaz *Fiat!* Nejvyšší stav Vůle je Bůh, neboli Já, jenž spočívá „v jejím absolutním spočívání v Sobě, ve své Absolutnosti“. Je to věčné „Sebeobjetí Rozkazu“.¹¹¹ Sebeobjetí procitlé Vůle pak spočívá v „nadmyslence“: „Jsem absolutní“. To je podle Klímy věta vět, Vše shrnující ve dvě slova. Vědomí „Jsem absolutní“ je „Bytí Bohem“.

¹⁰⁶ Srv. KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, Votobia, Olomouc 1995, s. 121.

¹⁰⁷ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 122.

¹⁰⁸ Srv. tamtéž.

¹⁰⁹ Srv. tamtéž, s. 123.

¹¹⁰ Tamtéž, cit. vyd., s. 124.

¹¹¹ Tamtéž, cit. vyd., s. 175.

Vzhledem k tomu, že vše je jen iluzivní, že logika je alogická a že pravda je lží, je nutno hledat jistotu jinde než v pravdě logiky. Nad logikou stojí něco vyššího, totiž absolutní Komando: „Pravda je vždy to, čím aby byla, Vůle vždy právě rozkazuje“.¹¹² Komando Vůle, je může ovšem být jen Hrou.¹¹³

9.1. Fáze Vůle

Klíma rozlišoval tři fáze Vůle:

1) První fází je elementární Vůle. V této fázi je vůle zdánlivě v zajetí instinktů. Jde o bezděčný mentální stav, pouze jakýsi pretext Vůle, nikoli o vědomé úmysly a Rozkazy. Takovéto Rozkazy vyvěravající z instinktů jsou příznačné pro duši zvířat, dětí a subnormálních dospělých.

2) Druhou fází Klíma nazval „Vůle k Vůli“. V této fázi je Vůle poloinstinktivní, vzniká do značné míry bezděčně a automaticky. Je příznačná pro normálního dospělého člověka, který si již „umiňuje, zná úsilí, chce, aby chtěl, rozkazuje k Rozkazu“.¹¹⁴

3) Třetí fáze je „Vůle k Vůli k Vůli“. Je příznačná pro „supernormální jedince“, „muže činu“. Ten, kdo dosáhl této fáze, sám obě diktuje úsilí k Vůli a řídí své chtění.

Třetí fáze ovšem podle Klímy není poslední a konečná. Ve stupňování Vůle, jež sama sobě poroučí stále kombinovaněji, jež sama sebe tvoří, poznává, miluje, objímá se ve své Absolutnosti, lze pokračovat do nekonečna.¹¹⁵

Klíma odmítal přijmout jako kritérium pro posuzování výšky člověka stupeň jeho inteligence nebo jakékoli morální kvality. Jediným vhodným kritériem je podle něho dosažený stupeň Vůle. Na základě tří fází vůle Klíma rozlišoval tři typy lidí: 1) instinktivní, 2) intelektuální a 3) imperativní. U imperativního typu lidí je Rozkaz již „vypučel v bylinu“ a je jádrem všeho.¹¹⁶

¹¹² Tamtéž, s. 183.

¹¹³ Srv. tamtéž, s. 184.

¹¹⁴ Srv. tamtéž, s. 177.

¹¹⁵ Srv. tamtéž, s. 178.

¹¹⁶ Srv. tamtéž, s. 179.

10. Absurdita, Absolutnost a Naprostost

Jan Patočka Ladislava Klímu nazval „myslitelem absurdity“.¹¹⁷ Absurdnost je klíčovým termínem Klímova ludibrionismu a jeho úvah o deoesenci. Podle Klímy výsledkem lidského myšlení je absolutní absurdnost pravdy, nemožnost jakékoli jistoty, alogicitu logiky. Lidstvo ovšem absurdnost pravdy nanejvýš děsí. Ztrátu pravdy pociťuje jako ztrátu sebe, pád do šílené propasti. Hrůza z absurdity je pro lidstvo totéž co strach před smrtí jednotlivce.

Klíma si klade otázku, zda ovšem tato ztráta není spíše nalezením Sebe, neboť tím, že opouštíme lidské, se ocitáme v blízkosti Boha. Absurdita je tím nejžádoucunějším právě proto, že se jí děsíme. Kdyby tomu tak nebylo, byla by božskost jen „ubohým druhem lidskosti“. V božskosti jsou všechny lidské pravdy beze smyslu: „Je-li Bůh, je mimo pravdu a lež.“¹¹⁸ Nemůže mít obojí, to jest i dosáhnout Boha i podržet pravdu. Bylo by to stejné, jako kdybychom na Měsíc chtěli dosáhnout ze židle.¹¹⁹ Abychom dosáhli Boha, musíme ze židle pravdy a logiky vstát, musíme na pravdu a logiku „položít vražednou ruku“ a zavraždit je jako nejhoršího nepřítele.

„Nejvyšší jest Absolutum“¹²⁰. Absolutno je naprostá Volnost, neboť Bůh může být jen tím, co není zatíženo žádnými okovy. Volnost je Vševládnost, neboť to, co není ničím spoutáno, nutně vše ostatní poutá, vždyť „vládnout všemu“ implicitně zahrnuje i „moci vše“.¹²¹ Vševládnost je Suverenita, Suverenita je Nekonečnost.

Bůh až dosud musel „svůj trůn sdílet s pravdou“. Člověk si chtěl uchovat obojí, to jest pravdu i Boha. Tím pádem Bůh se stal nesmyslem, a jak Klíma k tomu dodává, pravda nesmyslem nepřestala být nikdy. Lidstvo proto dosud sloužilo zároveň i Bohu i Satanu = pravdě. Představa nekonečné svrchovanosti vykračující v řetězech logiky, to je podle Klímy nejvymyslitelnější a nejpříšernější komiky. Vždyť přece Bůh se může projevat jen v naprosté vládě nad logikou. Před Bohem, to jest Volností, svévolností

¹¹⁷ Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. vyd., s. 153.

¹¹⁸ KLÍMA, Ladislav. *Traktáty a diktáty*, cit. vyd., s. 241.

¹¹⁹ Srv. tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž, s. 241

¹²¹ Srv. tamtéž.

a Libovůlí je vše pravdou i nepravdou zároveň. Je pravdou, že $2 \times 2 = 5$, a je lží, že $2 \times 2 = 4$. Vše je pravdou, nebo nepravdou, podle toho, čím to chce mít Vůle. Z toho plyne, že svět je Quodlibet. Ten, kdo sestupuje od ideje Boha, setkává se dole s absurditou logiky. Dědičný hřích je „dědičnou božskostí člověka, Alogicitou podmínkou Vševládnosti, ‚Absurdita‘ totéž co Absolutum.

Klímovy úvahy o absurditě se úzce vážou k jeho ludibrionismu: „Pravda jest jen absolutní hříčka Mé Vůle“, psal Klíma v dopisu Marii Kösslové.¹²² „Chceš-li pravdu mít, jen lhostejně musíš si pohrávat s ní, jako svým kapesníkem si pohráváš, kol prstů si jej ovíjíš...“¹²³ „V absurdním světě je absurdnost kuriosním druhem rozumnosti... Málo záleží, jsou-li pojmy pravdivé; jen na tom sejde, tančí-li spolu půvabně.“¹²⁴ „Myšlení je mimo pravdu a lež, je to něco třetího, totiž hříčka, absolutní Hra neboli Rozkazování. Filosofie je pouze rozvinutím Naprostosti. Její konsekvencí je ovšem ludibrionismus, jehož hlavní teze zní: „Vše je Má absolutní hříčka“.¹²⁵

Klíma myšlenky o absurditě světa a o naprostosti uváděl i do výslovné souvislosti s deosolismem: „Naučit cítit se Bohem, – toť vše.“¹²⁶ Své přítelkyni Marii Kösslové psal: „Rozhoduje-li vůle Vaše, čím se ve věčnu stanete, je nutně všemocná, ale pak jste Bohem“. V tomto soukromém dopisu pak výstižně charakterizoval svou filosofii: „Deus Sum‘: toť celá má filosofie.“ Nad ni nelze vystoupit ani o čárku, protože její povaha je absolutní a absolutistní.¹²⁷ Podobně se vyjádřil i v dopisu Miloši Srbovi, kde jako myšlenku myšlenek a stav stavů označil tezi: „Jsem Naprostý = to, čemu se říká Bůh.“¹²⁸

¹²² L. Klíma Kösslové, 4. 1. 1919, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 365.

¹²³ Tamtéž, s. 365.

¹²⁴ L. Klíma A. Křížovi, 4. 6. 1918, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 330.

¹²⁵ Tamtéž, s. 327.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Srv. Klíma Kösslové, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 373.

¹²⁸ Klíma M. Srbovi, 2. 2. 1922, in: KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, cit. vyd., s. 411.

11. Ladislav Klíma v očích Jana Patočky

Jana Patočku Klíma zaujal svým pojetím absolutního subjektu, které konvenuje s některými myšlenkami 20. století. Jan Patočka Klímovi věnoval stať *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*.¹²⁹ V této stati upozornil na to, že názory na Klímu jsou značně rozporné. Někteří čeští pozitivisté klonící se k materialismu (např. František Krejčí) považovali Klímovo dílo za pouhou aforistickou snůšku, jíž ovšem chybí pevný myšlenkový tmel. Pozitivisté klonící se k idealismu (např. Emanuel Chalupný, Karel Vorovka) jeho filosofii hodnotili poměrně kladně, i když ji nemohli přijmout. Pro Klímu se dovedli nadchnout myslitelé a básníci otevření pro životní filosofii, jako například Otokar Březina a F. X. Šalda.¹³⁰

Patočka si ve stati položil otázku, zda v Klímovi máme před sebou jen „osobní přiodění starých témat“, nebo zda lze v Klímovi právem spatřovat od všeho ostatního radikálně odlišný myšlenkový zjev. Patočka upozornil na to, že Klíma se pokusil rozvrátit běžné způsoby argumentace a především: měl k abstraktní filosofické argumentaci naprosto jiný vztah, než jaký k ní měla pozitivistická nedůvěra k ní a pozitivistická uhlířská víra v moc fakt.¹³¹

Podle Patočky bylo pozitivistické odmítání Klímovy filosofie povrchní. Patočka však povrchnost vytýkal i těm interpretům, kteří se Klímu pokoušeli vyložit jako myslitele originálního tak, že ho srovnávali s Nietzsche a Schopenhauerem a snažili se mezi ním a těmito mysliteli najít shody a rozdíly. To jim uzavřelo cestu k pochopení jádra Klímova myšlení, neboť to, co je u Klímy tak důležité, totiž důraz na absurdnost logiky, u Nietzscheho ani Schopenhauera najít nelze. Patočka upozornil na to, že Klíma destruoval objektivní, logický svět. Klíma reflexí absurdnosti logiky velmi radikálně ukončil primát objektivity, objektu v problému poznání.¹³²

¹²⁹ PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, in: *Češi I, Oikoymenth*, Praha 2006 – V pozůstalosti J. Patočky se dochoval ještě náčrt této přednášky, který byl rovněž vydán v jeho Sebraných spisech: PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma – náčrt přednášky*, tamtéž, s. 783-798.

¹³⁰ Srv. PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. vyd., s. 153-154.

¹³¹ Tamtéž, s. 155.

¹³² Srv. tamtéž, s. 158.

Patočka správně pochopil, že konec primátu objektu je u Klímy zároveň objevem primátu subjektu. Patočka postřehl, že u Klímy logika měřena měřítkem smyslu a nesmyslu je absurdní a že tato absurdita je východiskem nezbytným pro nalezení nového měřítka. Tímto novým měřítkem je absolutno, absolutní subjektivita. Podle Patočky u Klímy úzce souvisejí absurdita a absolutno.

Slabost Klímova filosofování se podle Patočky odhalila právě před tím, co Klíma objevil: před absolutností subjektu. Patočka Klímovi vytýkal, že nedokázal rozlišit vědomí, obsah vědomí a jeho předmět, že ztotožnil vědomí a jeho obsahy. Podle Patočky si Klíma s pojmem absolutního subjektu vůbec nevěděl rady. Patočka Klímovu filosofii považoval za metafyziku absolutní subjektivity.¹³³ Klímův důraz na subjekt byl metafyzický, nikoli kriticky-reflexivní. Klíma byl podle Patočky metafyzik, který potřebuje prožitek absolutnosti, nadřazenosti, egosolismus, egodeismus, aby mohl odmítnout „hnus a podřazení vnějšku“ a „hnus z konečnosti“. Za to Klíma zaplatil vysokou cenu: nivelizaci všeho. Celkově Patočka v Klímově filosofii subjektivity spatřoval filosofii bezohlednosti k druhému i k sobě, jejímž důsledkem je ztráta největšího lidského bohatství, všeho toho, co „životu dává hloubkovou dimenzi“. Patočka však přes všechny výhrady, které na adresu Klímy vyslovil, v našem filosofu absurdity a absolutnosti spatřoval osobitého myslitele, jenž nechal „v koncertu moderního subjektivismu zaznít svou vlastní, osobní notu“.¹³⁴

¹³³ PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. vyd. – PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma – náčrt přednášky*, s. 795.

¹³⁴ PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, cit. vyd., s. 164.

Závěr

Ladislav Klíma se vyjadřoval aforisticky, byl myslitelem záměrně nesystematickým, ostatně podobně jako jeho inspirátor Friedrich Nietzsche. Je proto velmi obtížné, ba nemožné, vytvořit z jeho myšlenek systém na způsob ucelené, složitě uspořádané a vnitřně strukturované stavby. V předložené bakalářské práci jsem se proto v několika sondách zaměřila na ty aspekty jeho myšlení, které považuji z hlediska jeho koncepce za nejdůležitější a nejvýznačnější. Vycházela jsem z Klímových filosofických děl i z jeho soukromé korespondence.

Východiskem práce je Klímova filosofická konfese, to jest jeho egosolismus, jemuž je věnováno nejvíce pozornosti. K egosolismu se těsně přimyká idea deoesence a koncept ludibrionismu. Pozornost je věnována i Klímově praktické filosofii, v níž je velmi důležité pojetí egoismu, lásky a Vůle.

Klímovo dílo je výtečné po literární stránce. Kdybych jeho myšlenky převedla do jazyka sice akademičtějšího, ale všednějšího, ztratily by svou hloubku a půvab. Z tohoto důvodu jsem Klímovi dávala slovo, nechávala jsem ho hodně mluvit, tj. citovala jsem ho, jak to jen bylo možné. Jinak by nebyl Klíma Klímou. Tato metoda je ostatně v intencích Klímova myšlení, vždyť filosofie pro něj byla básněním. Při psaní práce jsem si byla vědoma toho, že Klímovy texty jsou skvělým literárním výtvozem, že jsou myšlenkově velmi bohaté a že je nelze redukovat na několik hlavních filosofických tezí.

Poslední kapitolka předložené práce je věnována Patočkově interpretaci Klímova myšlení. Patočka výtečně vystihl, čím Klíma osobitě přispěl dějinám evropského myšlení a rozpoznal jeho pozici v proudu moderního subjektivismu. Vůči Klímovi však vznesl řadu výtek. Domnívám se, že ke Klímovi přistupoval jednostranně akademicky a že neměl porozumění pro bohémský rozměr jeho myšlení.

Klíma ve svém díle záměrně šokoval, provokoval a nevyhýbal se ani vulgarismům. V tomto ohledu připomíná řeckého kynika Diogena ze Sinópy, jenž o

sobě říkal, že napodobuje cvičitele sboru, neboť i oni udávají vyšší tón, aby ostatní zachytili tón správný.¹³⁵

Klíma se vyznačoval se mimořádnou myšlenkovou odvahou, dovedl vyslovit a napsat i to, co „se“ takzvaně říkat nebo psát nesluší. Žádné téma pro něho nebylo nedotknutelné, posvátné či tabuizované. Jeho dílo proto není přijatelné pro ty čtenáře, kteří nemají silně vyvinutý smysl pro nekonvenčnost a nonkonformismus. Pro moralizátory je jeho dílo velikým pohoršením. Jeho myšlenkové extravagance jsou leckdy silnou kávou i pro ty čtenáře, kteří konvencemi zotročeni nejsou. I v tomto ohledu připomíná kynika Diogena, jenž o sobě říkal, že je jedním z vychvalovaných psů, avšak nikdo z chválících si netroufá vzít ho s sebou na lov.¹³⁶ To je patrně i důvodem, proč je u nás Klíma stále tak málo studován a vydáván. Připomeňme, že vydavatelkou jeho souborného díla je Erika Abrams, rodilá Američanka usazená v Paříži.

Ladislava Klímu jsem si oblíbila proto, že jako jediný z představitelů moderní filosofie byl schopen radikálně se rozejít s filosofickou tradicí, oprostít se od předsudků, zbavit se obvyklých a příliš všedních pohledů, vidět věci jinak, v jiné perspektivě nebo dimenzi. Velmi oceňuji i to, že Klíma dovedl své myšlenky představit nejen ve formě filosofické prózy, ale i v žánru beletristickém.

¹³⁵ Díogenés Laërtios. *Životy, názory a výroky proslulých filosofů*, Nová tiskárna, Pelhřimov 1995, s. 233.

¹³⁶ Tamtéž, s. 232.

Použitá literatura

Primární literatura:

- KLÍMA, Ladislav. Svět jako vědomí a nic, Súvislosti, 46 s.
- KLÍMA, Ladislav. Traktáty a diktáty, VOTOBIA, Olomouc 1995, 345 s., ISBN 80-900614-9-4.
- KLÍMA, Ladislav. *Vteřina a věčnost*, Aventinum, Praha 1927, 211 s.
- KLÍMA, Ladislav. *Boj o Vše: deníky a korespondence s přáteli z let 1919 až 1917*, Přátelství, Praha 1942, 147 s.

Sekundární literatura:

- PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Náčrt přednášky*, in: *Češi I*, Oikoymenh, Praha 2006, 22 cm, ISBN 80-7298-181-1.
- PATOČKA, Jan. *Ladislav Klíma. Pokus o rozbor klíčových tezí*, in: *Češi I*, Oikoymenh, Praha 2006, 22 cm, ISBN 80-7298-181-1.
- DUBSKÝ, Ivan. *Diskurs na téma jedné Klímovy věty*, in: *Diskurs na téma jedné Klímovy věty a jiné eseje*, Praha 1991, ISBN 80-7110-034-X.
- TRETERA, Ivo. *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a život vůbec*, Paseka, Praha 2001, ISBN 978-80-7432-107-8.
- KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy I: Mea*, vyd. Erika Abrams, Torst 2006, 910 s., ISBN 80-7215-239-4.
- KLÍMA, Ladislav. *Sebrané spisy II: Hominibus*, vyd. Erika Abrams, Torst 2006, 894 s., ISBN 80-7215-271-8.